

Ferhat Veske

<https://orcid.org/0000-0002-1482-8728>

Graduate Student, Kırıkkale University, Institute of Social Sciences, Department of History, Turkey, veskeferhat@gmail.com

Atf Künyesi | Citation Info

Veske, F. (2024). 19. yüzyılda Osmanlı-Rus Diplomasinde Boğazlar: Stratejik Kazanım ve Güç Mücadelesi. *Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi*, 11 (3), 1667-1681.

19. yüzyılda Osmanlı-Rus Diplomasinde Boğazlar: Stratejik Kazanım ve Güç Mücadelesi*

Öz

19. yüzyılda, Osmanlı-Rus diplomatik ilişkileri, özellikle Boğazlar üzerindeki stratejik kazanım ve güç mücadelesi etrafında şekillenmiştir. Rusya, 19. yüzyılın başlarından itibaren Karadeniz'e olan ilgisini artırarak, Boğazlar üzerinde kontrol sağlamak amacıyla çeşitli diplomatik girişimlerde bulunmuştur. Osmanlı Devleti ise uluslararası denge politikalarını kullanarak Boğazlar üzerindeki hâkimiyetini sürdürmek için çaba harcamıştır. Bu süreç, 1841 Londra Antlaşması ile doruk noktasına ulaşmıştır. Antlaşma, İngiltere, Rusya, Fransa, Avusturya, Prusya ve Osmanlı temsilcilerini bir araya getirerek Boğazlar'ın statüsünü düzenlemiştir. Bu anlaşma ile Boğazlar'ın kapalılığı devam ederken, Osmanlı Devleti'nin egemenliği güçlendirilmiş ve Rusya'nın genişleme çabalarına sınırlamalar getirilmiştir. Karadeniz ve boğazlar, büyük güçler arasında önemli bir stratejik bölge olarak öne çıkmıştır. Osmanlı Devleti'nin zayıflamasıyla birlikte bölgede ki stratejik önem daha da artmış ve bu durum, diğer büyük güçlerin de bölge üzerinde etkili olma isteğini tetiklemiştir. Sonuç olarak, 19. yüzyılda Osmanlı-Rus Diplomasinde Boğazlar bölgesindeki stratejik kazanım ve güç mücadelesi, uluslararası ilişkilerde önemli değişimlere yol açmış, Boğazlar, büyük güçler arasında yaşanan rekabetin odak noktası olmuştur. Bu çalışma ile 19. yüzyılda Osmanlı-Rus diplomasinde yaşanan olayların gelişimini ve etkileşimleri anlatılmaya çalışılmış, Osmanlı-Rus Savaşları ve antlaşmalarının etkileri ele alınmıştır.

*Bu makale, yazarın, "19. Yüzyılda Osmanlı Devleti üzerinde; Boğazlar Bağlamında, Rusya Siyaseti" adlı Yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

Anahtar sözcükler: Osmanlı-Rus İlişkileri, Çarlık Rusya, Boğazlar, Osmanlı Devleti, Diplomasi

Straits in 19th century Ottoman-Russian Diplomacy: Strategic Gain and Power Struggle

Abstract

In the 19th century, Ottoman-Russian diplomatic relations were shaped around the strategic gains and power struggle, especially over the Straits. Since the beginning of the 19th century, Russia increased its interest in the Black Sea and made various diplomatic attempts to gain control over the Straits. The Ottoman Empire, on the other hand, endeavoured to maintain its dominance over the Straits by using international balance policies. This process reached its climax with the Treaty of London of 1841. The Treaty brought together the representatives of Britain, Russia, France, Austria, Prussia and the Ottoman Empire and regulated the status of the Straits. With this treaty, while the closure of the Straits continued, the sovereignty of the Ottoman Empire was strengthened and Russia's expansionist endeavours were restricted. The Black Sea and the straits have come to the fore as an important strategic region among the great powers. With the weakening of the Ottoman Empire, the strategic importance of the region increased even more and this situation triggered the desire of other great powers to be effective in the region. As a result, the strategic gains and power struggle in the Straits region in the Ottoman-Russian Diplomacy in the 19th century led to significant changes in international relations, and the Straits became the focal point of the rivalry between the great powers. In this study, the development and interactions of the events in the Ottoman-Russian diplomacy in the 19th century were tried to be explained, and the effects of the Ottoman-Russian Wars and treaties were discussed.

Keywords: Ottoman-Russian Relations, Tsarist Russia, Straits, Ottoman Empire, Diplomacy

Giriş

Rusların, Kafkaslar ve Boğazlar üzerindeki hâkimiyet niyetleri, iki yüzyıldan fazla bir süredir devam etmektedir. Bu düşünceyi ortaya atan ise cihan hâkimiyetini Ruslara uygun gören 'deli' sıfatıyla anılan Petro'dur. Deli Petro (1689-1725), kişisel vasiyetnamesinde bu hedefe ulaşmanın yolunu açıkça belirtmiştir.

‘Rusya Devleti, Avrupa ve Asya hazinelerinin anahtarı olan İstanbul’u başkent olarak elde ederse o zaman asıl devlet unvanına kavuşmuş olacaktır. Günümüzde bile İstanbul’un (Özellikle Boğazları kastederek) cevahir atına sahip olabiliriz. Elbette ki, İstanbul’a sahip olan padişah, âlemde padişahlar padişahı olacaktır.’ (Mustafayev, 2013, s. 20).

Tarih boyunca Osmanlı Devleti ve Çarlık Rusya’sı sürekli bir ilişki içinde bulunan iki güçlü devlet olmuştur. Ancak maalesef bu ilişki genellikle savaş formatında gerçekleşmiştir. Osmanlı Devleti, neredeyse her 25 yılda bir Çarlık Rusya’sı ile çatışma yaşamıştır. Rusya'nın politik hedefleri arasında Türk Boğazları'nın kontrolünü ele geçirme her zaman en önde gelen hedeflerinden birisi olmuştur. Rusya, sıcak denizlere açılan tek kapı olan Boğazlar üzerinde hak

iddia etmeye çalışmıştır. Bu durum, 19. yüzyılda Osmanlı Devleti ile Rusya arasında sürekli bir diplomatik gerilime neden olmuştur (Topsakal, 2016). Coğrafi konumları itibariyle, Boğazlar, Avrupa ile Asya arasında kara ve deniz ticaret yollarının kesişim noktasında yer almaktadır. Bu stratejik konum, uluslararası güçlerin bu bölgeye olan ilgilerini artırmıştır. Boğazlar, Karadeniz'i Ege Denizi'ne bağlayan dar bir geçiş yolu olmaları nedeniyle deniz yollarının kontrolünü ele geçirmek, bölgedeki askeri ve ticari üstünlüğü belirlemenin anahtarı olmuştur. Boğazların stratejik önemi, Akdeniz ile Karadeniz arasındaki tek deniz geçidi olmasından, Avrupa ile Asya arasında bir köprü işlevi görmesinden ve ilgili devletlerin stratejik çıkarlarından kaynaklanmaktadır. Bu durum, Türkiye ile Karadeniz'e kıyısı olan veya olmayan birçok ülke arasında siyasi ve ekonomik açıdan çıkar çatışmalarına neden olmuştur. Özellikle Osmanlı-Rus ilişkilerinin karmaşıklığı, bu coğrafi bölgenin tarihte daha stratejik bir odak noktası haline gelmesine neden olmuştur.

1. Boğazların Stratejik Önemi 1800-1900

18. yüzyıldan itibaren Osmanlı Devleti ile Çarlık Rusya arasındaki çatışmaların ana sebebi boğazlardır. Karadeniz'i etkisi altına alan Osmanlı Devleti ile Çarlık Rusya arasında yaşanan mücadelede boğazlar öne çıkan bir konu olmuştur. Rusya'nın kuzeyinde bulunan denizlerin büyük bir bölümü yılın önemli bir kısmında buzlarla kaplı olduğundan, Rusya'nın Türk boğazları dışında sıcak denizlere inme olanağı yoktur. İlk kez Çar I. Petro'nun ticaret yapma ve toprak kazanma amacıyla Akdeniz'e, yani sıcak denizlere inme çabası, boğazlar sorununun başlangıcını oluşturmuştur. Çar I. Petro'dan sonra birçok çar ve çariçe tarafından aynı şekilde devam edilen Rusların boğazlar üzerindeki hedefleri, geleneksel Rus politikasına dönüşmüştür (Mustafayev, 2013). Ancak, sadece Rusya değil, diğer büyük güçler de Boğazlar'ın stratejik önemini bilmektedir. İngiltere, deniz ticaret yollarını kontrol etme arzusuyla bu bölgeye odaklanmıştır. Boğazlar üzerindeki kontrol, İngiliz ticaret filolarının Akdeniz'e geçişini kolaylaştıracak ve Britanya İmparatorluğu'nun denizaşırı sömürgeleri ile doğrudan bağlantı sağlayacaktır. Fransa da Boğazlar'ın stratejik önemini anlamış ve bölgedeki etkisini artırmak için çaba harcamıştır. Boğazlar, Fransız İmparatorluğu'nun Akdeniz'e olan erişimini güçlendirme açısından kritik bir rol oynamaktadır.

19. yüzyıl boyunca da Boğazlar, uluslararası arenada güç mücadelelerine sahne olmuştur. Rusya'nın bölgedeki hak iddiaları, Osmanlı Devleti'ni ve diğer büyük güçleri etkileyen karmaşık diplomatik ilişkileri beraberinde getirmiştir. Boğazlar, sadece coğrafi bir geçiş noktası değil, aynı zamanda stratejik bir kazanım ve güç mücadelesinin odak noktası olmuştur (Uğur, 2016).

1.1. Coğrafi Konumu

Boğaz, coğrafya terminolojisinde doğal ve dar su yolu olarak tanımlanan, iki deniz alanını birleştiren bir coğrafi oluşumdur. Türk Boğazları terimi ise, İstanbul Boğazı, Çanakkale Boğazı ve Marmara Denizi'ni içeren bir bölgeyi ifade eder. Türk Boğazları, Avrupa ile Asya arasında bir köprü görevi görmekte, Karadeniz ile Akdeniz'i birbirine bağlamakta ve Ege Denizi ile jeopolitik ve jeostratejik önemini artıran, önemli bir coğrafi kavşak noktasını oluşturan stratejik bir bölgeyi temsil etmektedir (Gönül ve Karaağaç, 2020).

İstanbul Boğazı ve Çanakkale Boğazı olarak bilinen bu su yolları, Türkiye'nin güneydoğusundaki Marmara Denizi'ni kuzeybatısındaki Ege Denizi ve Karadeniz ile birleştiren doğal bir koridordur. İstanbul Boğazı, kuzeyde Karadeniz ile güneyde Marmara Denizi'ni birbirine bağlayan dar bir su geçididir. Boğaz, Doğu ve Batı arasında önemli bir geçiş noktası oluşturarak tarih boyunca çeşitli medeniyetlerin etkileşimine tanıklık etmiştir. Yalnızca coğrafi bir geçiş değil, aynı zamanda tarihi ve kültürel bir noktadır. Çanakkale Boğazı ise Türk Boğazları'nın güneybatısında yer alır ve Ege Denizi ile Marmara Denizi'ni birbirine bağlar. Bu stratejik boğaz, Troya'nın efsanevi topraklarına komşu olmasıyla da dikkat çeker. Çanakkale Boğazı, tarih boyunca çeşitli savaflara ve askeri çatışmalara sahne olmuş, özellikle de I. Dünya Savaşı'nda Gelibolu Yarımadası'nın karşısındaki Çanakkale Cephesi'ne ev sahipliği yapmıştır (Şener, 2015)

Türk Boğazları, sadece coğrafi bir geçiş noktası olmanın ötesinde, stratejik önemi ile de öne çıkar. Bu su yolları, enerji nakliyatı açısından kritik olan Karadeniz'e erişim sağlaması bakımından da büyük bir rol oynar. Aynı zamanda, bu boğazlar, uluslararası deniz ticareti için kilit bir güzergâh olarak kabul edilir. Coğrafi olarak bu bölgedeki stratejik konumu, Türkiye'ye hem avantajlar hem de zorluklar getirir. Özellikle İstanbul Boğazı'nın, kuzeydeki Karadeniz'in sınırlı erişimi ve güneydeki Marmara Denizi ile Ege Denizi'ne bağlantısı nedeniyle jeopolitik açıdan önemli bir kontrol noktası olduğunu söylemek mümkündür. Boğazlar, günümüzde eski Sovyet ülkeleri, Batı Avrupa, Orta Doğu ve Afrika'nın dünya genelinde veya birbirleri arasındaki sosyal, ekonomik, ticari ve askeri ilişkilerinde belirgin bir rol oynar. Rusya'nın Orta Doğu ve Afrika'ya yönelik askeri ve ticari faaliyetlerinin yarısı, Türk boğazlarına bağlıdır. Genel veya bölgesel savaş durumlarında, Rusların Akdeniz havzasına yönelik operasyonlarının başarısı Türk boğazlarına bağlıdır (Gönül ve Karaağaç, 2020).

1.2 Deniz Ticaret Yollarının Önemi

Türk Boğazları, deniz ticaret yollarının kesişim noktasında stratejik bir konuma sahip olup, tarih boyunca önemli bir ticaret rotası olarak öne çıkmıştır. İstanbul Boğazı ve Çanakkale Boğazı olarak adlandırılan bu su yolları, Karadeniz ile Akdeniz arasında doğal bir köprü görevi

görmekte ve dünya deniz ticaretinin kilit geçişlerinden birini oluşturmaktadır. İstanbul Boğazı, kuzeyde Karadeniz ve güneyde Marmara Denizi'ni birbirine bağlayarak Asya ile Avrupa arasında stratejik bir geçiş noktası sunar. Bu geçiş noktası, tarih boyunca çeşitli medeniyetlerin ve kültürlerin birleştiği bir nokta olmuştur. Ayrıca, İstanbul Boğazı'nın, doğu ile batı arasındaki en kısa deniz yolunu oluşturması, uluslararası ticaretin hızlı ve ekonomik bir şekilde gerçekleşmesine olanak tanır.

Çanakkale Boğazı da, Ege Denizi ile Marmara Denizi arasında bir geçiş noktası olarak deniz ticaretinin ana arterlerinden biridir. Bu boğaz, özellikle tarih boyunca stratejik bir öneme sahip olmuş ve pek çok deniz gücünün ilgisini çekmiştir. Türk Boğazları'nın stratejik önemi, aynı zamanda bölgesel ve küresel güç dengelerini etkileyen bir faktördür. Boğazlar üzerinde kontrol sahibi olan ülkeler, deniz ticaret yollarını denetleyerek ekonomik ve askeri avantaj elde ederler. Bu nedenle, Türk Boğazları sadece Türkiye'nin değil, aynı zamanda çeşitli uluslararası aktörlerin de dikkatini çeken bir stratejik geçiş noktasıdır (Pazarıcı, 2015).

1.3. Jeopolitik Stratejiler

Türk Boğazları, tarih boyunca birçok medeniyetin, devletin ve gücün rekabetine sahne olan stratejik bir geçiş noktası olmuştur. Bu su yolları, özellikle İstanbul Boğazı ve Çanakkale Boğazı, jeopolitik stratejilerin belirlenmesinde önemli rol oynamış ve büyük devletlerin dikkatini çekmiştir. Osmanlı Devleti'nin kurulmasıyla birlikte, Türk Boğazları, imparatorluğun jeopolitik stratejilerinin temelini oluşturmuştur. İstanbul Boğazı'nın kontrolü, Osmanlı Devleti'ne Karadeniz ve Akdeniz'e hâkim olma avantajı sağlamıştır. Bu durum, Osmanlı Devleti'nin deniz ticaretini kontrol etme yeteneği ve coğrafi avantajlarını artırmıştır.

Türk Boğazları aynı zamanda Osmanlı Devleti'nin güç dengelerini etkileyen bir unsurdur. Avrupa'daki büyük güçler, özellikle Rusya ve Avusturya-Macaristan, Boğazlar üzerindeki kontrolü ele geçirmek için Osmanlı Devleti ile rekabet içine girdiler. 18. ve 19. yüzyıllarda, Boğazlar üzerindeki hak iddiaları, Osmanlı Devleti'nin iç ve dış politikasını etkileyen kritik bir faktör haline gelmiştir. Boğazlar sadece bir ticaret yolu olsaydı, Osmanlı Devleti'ni bu kadar endişelendirmemiş olurdu. Fakat İstanbul'un coğrafi konumu son derece hassastır. Özellikle tüm askeri ve deniz endüstrisi kurumları, topçu ve tersane, silah ve cephane fabrikaları ve depoları, tüm İstanbul'a yayılmış bir savunma sistemine ihtiyaç duyan önemli bir konuyu oluşturmuştur (Şeref, 2012). Türk Boğazları'nın jeopolitik stratejiler üzerindeki etkisi, 20. yüzyılın başlarında da devam etmiştir. I. Dünya Savaşı sırasında, Çanakkale Boğazı, Osmanlı Devleti ile müttefikleri arasında kritik bir savaşın sahnesi olmuştur. Gelibolu Yarımadası'nda gerçekleşen Çanakkale Savaşı, Boğazlar'ın stratejik önemini bir kez daha vurgulamış ve Türk Boğazları'nın kontrolü, savaşın kaderini belirlemede etkili olmuştur.

Cumhuriyet döneminde, Türkiye'nin jeopolitik stratejileri, Türk Boğazları üzerindeki kontrolü sürdürmeye odaklanmıştır. 1936 tarihli Montreux Sözleşmesi, Boğazlar'ın statüsünü düzenleyerek Türkiye'nin deniz trafiğini kontrol etme yetkisini korumasını sağlamıştır. Bu strateji, Türkiye'yi bölgesel güç dengelerinde etkili bir oyuncu haline getirmiştir. Günümüzde de Türk Boğazları, enerji taşımacılığı, deniz ticareti ve askeri stratejiler bağlamında hala büyük bir öneme sahiptir. Türkiye, bölgesel ve küresel jeopolitik stratejilerini belirlerken, Boğazlar üzerindeki kontrolünü sürdürmeye devam etmektedir. Bu su yolları, tarihi boyunca olduğu gibi bugün de jeopolitik kararların merkezinde yer almaktadır (Kocabaş, 2014).

2. 19. yüzyıl Osmanlı-Rus Diplomatik İlişkileri

19. yüzyıl, Osmanlı Devleti ve Rusya arasındaki diplomatik ilişkilerin karmaşık ve dinamik olduğu bir dönemdir. Bu dönem, genellikle Karadeniz ve Balkanlar'daki stratejik rekabetin yanı sıra Osmanlı Devleti'nin zayıflaması ve Rusya'nın genişleme politikalarının bir sonucu olarak önemli olaylara sahne olmuştur. Osmanlı-Rus ilişkilerindeki temel unsurlardan biri, 19. yüzyılın başında başlayan ve Kırım Savaşı (1853-1856) ile zirveye ulaşan Karadeniz sorunlarıdır. Rusya, Karadeniz'deki stratejik konumunu güçlendirmek amacıyla Osmanlı Devleti'nin hâkimiyetindeki Boğazlar'a yönelik genişleme isteğinde bulunmuştur. Bu, Rusya'nın Boğazlar üzerindeki kontrolünü artırma amacını taşıyan bir dizi diplomatik girişime yol açmıştır (Şener, 2015). 1830'larda ve 1840'larda, Rusya, Osmanlı Devleti'ne Karadeniz'deki Boğazlar ve Karadeniz kıyısındaki topraklar üzerinde özel bir ayrıcalık tanınmasını talep etti. Ancak, Osmanlı Devleti bu talepleri reddetti ve bu durum gerilimleri artırdı. Karadeniz'deki Rus etkisini sınırlamak amacıyla Osmanlı Devleti, İngiltere ve Fransa ile diplomatik temaslar kurarak denge politikası izlemeye çalışmıştır. Bu dönemde, Rusya'nın Balkanlar'daki etkisi de artmıştır. Rusya, Slav nüfusunu koruma iddiasıyla Osmanlı Devleti'nin iç işlerine müdahale etmeye başlamıştır. Bu, özellikle Osmanlı Devleti'nin içsel sorunları ve zayıflaması bağlamında önemli bir etken olmuştur.

Kırım Savaşı, Osmanlı-Rus ilişkilerinde bir dönüm noktasıdır. Osmanlı Devleti, Rusya'nın Karadeniz'deki etkisini sınırlamak için Batılı güçlere başvurmuştur. Bu, Osmanlı Devleti'nin daha geniş bir diplomatik alana açılmasına yol açtı ve Avrupa güçlerinin dikkatini çekti. Savaşın sonunda imzalanan Paris Antlaşması (1856), Rusya'nın Karadeniz'deki askeri varlığını sınırlayan ve Boğazlar'ın tarafsızlığını güvence altına alan bir dizi hüküm içermektedir. Ancak, 19. yüzyılın sonlarına doğru, Osmanlı Devleti içindeki zayıflık devam etmiş ve Rusya'nın genişleme çabaları sürmüştür. 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı, Osmanlı Devleti'nin toprak kaybına neden oldu ve Berlin Antlaşması (1878) ile Boğazlar'daki Rus etkisi bir kez daha arttı. Bu antlaşma, Rusya'nın Boğazlar'ı sivillere kapatma hakkını elde etmesini

sağlayarak Osmanlı Devleti'ni diplomatik olarak zor durumda bıraktı. 19. yüzyıl Osmanlı-Rus diplomatik ilişkileri, Karadeniz sorunları ve Balkanlar'daki çatışmalarla şekillenmiştir. Bu dönemdeki diplomatik çalkantılar, Osmanlı Devleti'nin zayıflaması ve Rusya'nın genişleme çabaları gibi temel faktörlerle birleşerek bölgedeki dengeleri etkilemiştir (Şener, 2015).

2.1. Osmanlı-Rus İmparatorlukları Arasındaki İlişkiler

19. yüzyıl, Osmanlı-Rus ilişkileri açısından önemli gelişmelere sahne olan bir dönemdir. İki büyük imparatorluk arasındaki ilişkiler, siyasi, askeri ve ekonomik faktörlerin etkisi altında şekillenmiş, zaman zaman ittifaklar zaman zaman ise çatışmalarla belirginleşmiştir. Bu dönemdeki önemli bir faktör, Osmanlı Devleti'nin içsel zayıflığı ve toprak kayıplarıdır. Osmanlı Devleti, bu dönemde birçok askeri başarısızlık ve toplumsal çalkantıyla karşı karşıya kalmış, bu da Rus İmparatorluğu gibi komşu güçlerin etkisini artırmıştır. Rusya'nın Karadeniz'e olan ilgisi, Osmanlı Devleti üzerindeki etkisini artırmıştır. Karadeniz, Rusya için stratejik bir öneme sahiptir ve bu nedenle Boğazlar, özellikle İstanbul Boğazı, Rus genişleme politikalarında merkezi bir rol oynamıştır. Rusya, Boğazlar'ın kontrolünü ele geçirmek ve Karadeniz'de daha fazla denetim kurmak amacıyla çeşitli diplomatik girişimlerde bulunmuştur.

Bu dönemdeki önemli bir olay, yukarıda da değinildiği gibi Kırım Savaşı'dır (1853-1856). Bu savaş, Rusya'nın Karadeniz üzerindeki genişleme çabalarına karşı Osmanlı Devleti, İngiltere ve Fransa'nın birleştiği bir cephe ile karşı koymasına sahne olmuştur (Sarı ve Turan, 2019). Diğer bir önemli nokta, 19. yüzyılın sonlarına doğru Osmanlı Devleti'nin içindeki etnik grupların ve ulusal hareketlerin güç kazanmasıdır. Bu durum, Rusya'nın bölgedeki çıkarlarını etkileyerek, Balkanlar'da çeşitli etnik grupların bağımsızlık hareketlerine destek vermesine yol açtı. 19. yüzyıl Osmanlı-Rus ilişkileri, Karadeniz'deki rekabet, askeri çatışmalar ve diplomatik manevralarla dolu karmaşık bir süreci içerir. Osmanlı Devleti'nin zayıflaması, Rus genişleme politikalarının etkisi ve bölgesel dinamikler, bu dönemdeki ilişkilerin ana belirleyicileri olmuştur. Osmanlı Devleti ve Rusya arasındaki diplomatik temaslar, genellikle çatışma ve rekabet içerisinde şekillenmiştir. Her iki imparatorluk da stratejik çıkarları doğrultusunda bölgede etkili olma çabası içinde olmuş, zaman zaman diplomatik mücadelelere girişmişlerdir.

Rusya, 19. yüzyılın başlarından itibaren Karadeniz'e olan ilgisini artırmış ve Boğazlar üzerinde kontrol sağlamak istemiştir. Bu, Osmanlı Devleti ile Rusya arasında Karadeniz üzerindeki rekabetin temelini oluşturmuştur. Rusya'nın Boğazlar'a yönelik genişleme çabaları, Osmanlı Devleti'nin uluslararası denge politikalarını etkilemiş ve sıkça diplomatik gerginliklere yol açmıştır. 3 Temmuz 1841'de Londra'da bir araya gelen İngiltere, Rusya, Fransa, Avusturya, Prusya ve Osmanlı temsilcileri, Boğazlar'a eski statüsünü geri kazandıran ve Osmanlı hâkimiyetini güçlendiren yeni bir anlaşma imzaladılar. Bu sayede, Rusya'nın elde

ettiği ayrıcalıklar ve himaye durumu engellenmiş oldu. Diğer taraftan, Boğazlar'ın kapanıklığı devam edecek ve Karadeniz, Rusya açısından güvenli bir bölge olarak korunacaktır. Bu anlaşma, bölgedeki dengeleri etkileyerek, Osmanlı Devleti'nin egemenliğini sürdürme çabalarını desteklemiştir (Hacısalihoglu, 2020). Dolayısıyla, 1841 Londra Anlaşması, Karadeniz üzerindeki rekabetin bir sonucu olarak ortaya çıkan diplomatik gerilimleri hafifletmeye yönelik önemli bir adım olmuştur. Bu anlaşma, Osmanlı Devleti'nin egemenliğini güçlendirmiş ve Rusya'nın genişleme çabalarına sınırlamalar getirmiştir. Bu bağlamda, 1841 Londra Antlaşması, bölgesel denge ve uluslararası ilişkiler açısından kritik bir dönemeçtir.

Rusya'nın Karadeniz'deki genişleme çabaları, Osmanlı Devleti'nin, 1853'te İngiltere ve Fransa ile birleşerek Rusya'ya karşı bir cephe oluşturduğu Kırım Savaşı'na yol açmıştır. Savaş, Osmanlı Devleti'nin zayıflığını gösterirken, aynı zamanda Rusya'nın güçlenen bir dünya gücü olarak çıkışına engel olmuştur. Paris Antlaşması ile savaş sona ermiş ve Rusya'nın Karadeniz'deki askeri varlığı sınırlanarak Boğazlar'ın tarafsızlığı güvence altına alınmıştır.

19. yüzyılın ikinci yarısında, Osmanlı Devleti içindeki milliyetçilik dalgaları Rusya'nın bölgedeki politikalarını etkilemiştir. Rusya, özellikle Slav nüfusunu koruma iddiasıyla Osmanlı Devleti'nin iç işlerine müdahale etmeye çalışmıştır. Bu, Balkanlar'da Rusya'nın etkisi ve Osmanlı Devleti'nin toprak kayıpları ile sonuçlanan çatışmalara neden olmuştur. 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı, Osmanlı Devleti'nin toprak kayıplarına neden olmuştur. Berlin Antlaşması ile birlikte Rusya'nın Boğazlar üzerindeki etkisi bir kez daha artırmış ve Osmanlı Devleti'nin iç işlerine müdahale hakkını güçlendirmiştir. Bu anlaşma, Balkanlar'daki siyasi haritayı şekillendiren ve bölgedeki milliyetçilik dalgalarını tetikleyen önemli bir diplomatik belge olmuştur. Tüm bu diplomatik temaslar, bölgedeki jeopolitik dengeleri etkileyerek Osmanlı Devleti'nin çöküşüne zemin hazırlamıştır. Osmanlı Devleti'nin içsel zayıflığı ve Rus genişleme politikalarının etkisi, bu dönemdeki diplomatik ilişkilerin ana belirleyicileri arasındadır (Soy, 2015).

Rusya, Karadeniz'e çıkışını kontrol etmek amacıyla 19.yüzyılda Boğazlar üzerindeki iddialarını sürdürmüştür. Bu dönemdeki Rus iddiaları, jeopolitik, stratejik ve ekonomik faktörlerin birleşimiyle şekillenmiş ve Osmanlı Devleti ile çatışmalara neden olmuştur. Osmanlı Devleti ve Rusya arasındaki ticaret, genellikle politik ve stratejik faktörlerin etkisi altında karmaşık bir süreçtir. Ancak, bu dönemde bazı ticaret anlaşmaları da gerçekleşmiştir. Boğazlar konusu, Avrupa'nın ilgisini öncelikle Batı kaynaklı bir karakterden almaz, çünkü Venedik, Fransa, İngiltere ve Hollanda gibi devletler bu dönemde daha çok ticaret odaklı faaliyet göstermiş ve hatta genellikle Babıali'nin taleplerine isteyerek veya istemeyerek boyun eğmişlerdir. Bu mesele, ilk kez Rusya'nın Kerç Boğazı ve Karadeniz'e bağlı Azak Denizi'nde

yerleşmeye çalışması ve Karadeniz'den Akdeniz'e serbest, engelsiz bir geçiş elde etmek istemesiyle uluslararası bir önem kazanmıştır (Tukin, 1999).

II. Katerina zamanında Kırım'ın Rusya tarafından ilhak edilmesi Osmanlı Devleti'nin Kuzey Kafkasya'ya müdahalesinde büyük bir kırılma yaşanmasına neden olmuştur. Çünkü Osmanlı Devleti asırlar boyunca Kuzey Kafkasya ile ilişkilerini Kırım Hanlığı üzerinden yürütmüştür. 1768-1774 ve 1787-1790 yılları boyunca devam eden Osmanlı-Rus savaşları neticesinde Ruslar, Karadeniz'in kuzey kıyısında geniş bir araziye ele geçirmişlerdir (Çaycıoğlu, 2022). 18. Yüzyılda Avrupa devletleri ile uzun süre savaşılmaması Osmanlı Devleti'nin askeri zayıflığını gözlerden uzak tutmuştur. Rusya 1774 sonrası Osmanlı ile imzaladığı Küçük Kaynarca Antlaşma sonrası çok daha etkili bir devlet olmuştur. Bu tarihten itibaren Rusya'nın en fazla çıkar götüğü ve kargaşa çıkarttığı topraklar Osmanlı toprakları olmuştur. Bu tarihlerden itibaren Osmanlı-Rus ilişkileri Avrupa siyaseti dolayısı ile de diğer devletlerin tutum ve yaklaşımlarına bağlı olarak gelişmiştir (Korkmaz, 2024). Rusya, 19. yüzyılın başlarında Karadeniz ile Akdeniz arasındaki stratejik geçiş noktalarından biri olan Boğazlar üzerindeki kontrolü ele geçirmek için çeşitli çabalar sarf etmiştir. Bu iddiaların temelinde, Rusya'nın sıcak denizlere inme arzusu ve Karadeniz'deki genişleme politikaları yatmaktadır. Bu bağlamda, Boğazlar, Rusya için stratejik bir öneme sahip olmuştur (Çaycıoğlu, 2022). I. Petro döneminden itibaren Rusya'nın izlediği yayılma stratejisinin temel amacı, Bizans'ın varisi olmak ve uluslararası sahnede etkin bir rol oynamaktır. Boğazları kontrol altına alması veya Osmanlı Devleti'ni denetimine alması durumunda, bu hedefe ulaşmış olacaktı. II. Katerina'nın temel politikası ise Osmanlı Devleti'ni ortadan kaldırmaktır. Bu, Karadeniz'e inilerek ve Kırım'ı Rusya'ya ilhak edilerek gerçekleştirilecektir. Böylece Boğazlar, İstanbul ve Ege Denizi, Osmanlı hâkimiyetinden koparılarak Rusya'ya bağlanmış olacaktır. Bu sebeple Rusya, Karadeniz'e açılan Boğazların hiç bir Büyük Güç'ün eline geçmesine kesinlikle izin vermeyecektir. Rus iddialarının önemli bir noktası, 18. yüzyılın sonlarına dayanan Osmanlı-Rus savaşları ve antlaşmalarıyla şekillendi. 1774 Küçük Kaynarca Antlaşması ile Rusya, Osmanlı Devleti'ne Karadeniz'deki bazı ayrıcalıkların tanınmasını sağlamıştır. Bu antlaşma, Rus gemilerinin Boğazlar'dan serbestçe geçişine izin vermekte ve Karadeniz kıyısında bazı limanları kontrol etme hakkını içermektedir (Tuncer, 2013).

Rus iddiaları, 19. yüzyılın başlarında Napolyon Savaşları ve Osmanlı Devleti'nin zayıflamasıyla daha da belirgin hale gelmiştir. 1829 Edirne Antlaşması, Rusya'nın Boğazlar'ı askeri gemileri için açık tutma hakkını güvence altına almıştır. Ancak, bu hak, 1833 Hünkâr İskelesi Antlaşması'yla sınırlanmıştır. Bu antlaşma, Rus ticaret gemilerine Hünkâr İskelesi'nde serbest geçiş hakkı tanımış, ancak askeri gemilere serbest geçiş hakkı vermemiştir. Rus

iddiaları, 19. yüzyılın ortalarında Kırım Savaşı (1853-1856) ile doruk noktasına ulaşmıştır. Bu savaş, Osmanlı Devleti'nin Batılı güçlerle ittifak kurarak Rus genişlemesine karşı çıkmasıyla başlamıştır (Soy, 2015).

Savaşın sonunda, Paris Antlaşması (1856), Boğazlar'ın tarafsızlığını ve Rusya'nın Karadeniz'de savaş gemisi bulundurmasını sınırlayan hükümler içermektedir. Ancak, 19. yüzyılın sonlarına doğru, Rusya'nın Boğazlar üzerindeki etkisi yeniden artmıştır. 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı, Berlin Antlaşması (1878) ile sona ermiş ve Rusya'nın Boğazlar üzerinde kontrolü bir kez daha güçlenmiştir. Bu durum, Rusya'nın sıcak denizlere inme arzusunun bir yansımasıdır. 1800-1900 yılları arasındaki Boğazlar üzerindeki Rus iddiaları, Osmanlı-Rus ilişkilerini belirleyen önemli bir unsurdur. Bu iddialar, jeopolitik ve stratejik çıkarların etkileşimi, savaşlar ve antlaşmaların karmaşık bir ağı içinde şekillenmiştir. Boğazlar, bu dönemdeki büyük güç mücadelelerinin ve diplomasi oyunlarının merkezinde yer almıştır.

2.1.1. 1774 Küçük Kaynarca Antlaşması

12 Temmuz 1774'te, Osmanlı Devleti'ni, Rusya ile Küçük Kaynarca Barış Antlaşması'nı imzalamak zorunda kalmıştır. Bu antlaşma ile Osmanlı Devleti'nin kabul ettiği ağır şartlar arasında, Kırım'ın bağımsızlığını tanımak ve daha sonra Rusya'ya ilhak edilmesine yol açacak olan Karadeniz'in stratejik noktasını işgal eden Rusya'ya bir tür himaye vermektir. Aynı zamanda, Paris Antlaşması'na kadar devam eden bir tür Rus etkisi altında Eflak ve Boğdan üzerindeki Osmanlı egemenliğini tanımayı içeriyordu. Bu antlaşma, Boğazlar meselesinin tarihinde önemli bir dönüm noktası oluşturan şartları içermektedir. Bu antlaşma, Osmanlı-Rus ilişkilerinde önemli bir dönemeç olup 18. yüzyılın sonlarına denk gelir. Antlaşma, Rusya'nın Karadeniz'deki bazı haklarını genişletmiştir ve Osmanlı Devleti ile ticaret yapma hakkını güvence altına almıştır. Bu, iki imparatorluğun Karadeniz bölgesinde ticaret yapma konusunda bazı çerçeveleri belirleyen bir anlaşma olmuştur (Tukin, 1999).

2.1.2. 1812 Osmanlı - Rus Savaşı ve Bükreş Antlaşması

Rusların Sırp isyanını desteklemesi ve Balkan milletlerini tahrik etmeleri, ayrıca Eflak-Boğdan'ı işgal etmeleri üzerine, Fransa'nın etkisiyle Osmanlı Devleti, Rusya'ya savaş ilan etmek zorunda kalmıştır. Bu durum karşısında Osmanlı-Fransız yakınlaşması yaşanırken, İngiltere Rusya'nın yanında yer almıştır. İngilizler, Ruslara destek olmak amacıyla donanmalarını İstanbul'a göndermiş, ancak sadece denizden yapacakları bir saldırının başarılı olamayacağını anlayarak geri dönmüşlerdir. 1807'de Fransa, Çarlık Rusya'sı ile dostluk kurduğunda, Osmanlı Devleti İngiltere'ye yaklaşmaya başlamıştır. Böylece Avrupa'da siyasi ortam tekrar değişmiştir. Fransa ile Çarlık Rusya'sı arasındaki ilişkiler bozulduğunda, Fransa Rusya'ya karşı cephe alarak bu kez Osmanlı Devleti'nin yanında yer almıştır. Fransa'ya

güvenmeyen Osmanlı Devleti, Rusya ile 28 Eylül 1812 tarihinde imzalanan Bükreş Antlaşması ile savaşı sona erdirmiştir (Eltut, 2007).

2.1.3. 1833 Hünkâr İskeleyi Antlaşması

Hünkâr İskeleyi Antlaşması Rusya'nın yine boğazlara yönelmek istemesinin bir sonucudur. Mehmet Ali Paşa'nın isyanı Rusya'yı korkutmuş, Rusya kendi çıkarlarını gözetecek tedbirleri almak zorunda kalmıştır. Osmanlı Devleti'nin kendi valisiyle bile baş edemediği, iyiden iyiye zayıfladığı görülmüş, bu tedbirler alınmaz ise güçlü birisinin boğazlara yerleşebileceği anlaşılmıştır (Armaoğlu, 2014). Mısır Valisi Mehmet Ali Paşa'nın Yunan İsyanı'nı bastırmadaki etkisi karşılığında, Girit Valiliği vaadi yerine getirilmiş, ancak Mora Valiliği verilmemiştir. Bu durum üzerine Mehmet Ali Paşa, Mora için Suriye valiliği ve Navarin'de zarar gören donanmasının tazminatını talep etmiştir. II. Mahmut, bu istekleri reddedince, Mehmet Ali Paşa, oğlu komutasındaki bir orduyu Suriye'ye göndermiş ve İbrahim Paşa, Anadolu'da Osmanlı ordusunu iki kez mağlup etmiştir. II. Mahmut, İngiltere ve Fransa'dan yardım istemesine rağmen, gerekli desteği alamamıştır. Bunun üzerine, "Denize düşen yılanı sarılır" düşüncesiyle Rusya'dan yardım talep edilmiştir. Rus donanması İstanbul'a gelmiş ve Rusya'nın Boğazlar üzerinde egemenlik kurma endişesiyle, İngiltere ve Fransa araya girerek Osmanlı Devleti ile Mehmet Ali Paşa arasında Kütahya Antlaşması'nın (1833) yapılmasına yol açmıştır. Kütahya Antlaşması'na rağmen kendisini güvende hissetmeyen II. Mahmut 1833 yılında Rusya ile Hünkâr İskeleyi Antlaşması'nı imzalamıştır. Bu anlaşma ile Osmanlı Devleti Boğazlar üzerindeki egemenlik hakkını son kez tek başına kullanmış ve Rusya Karadeniz'de güvenliğini artırmıştır. Ayrıca bu antlaşma, Rusya ile Osmanlı Devleti arasında ticaret ile ilgili düzenlemeler içermekte olup Rus ticaret gemilerine serbest geçiş hakkını tanımıştır (Tuncer, 2013).

Ruslar, Hünkâr İskeleyi'ndeki Rus karargâhında Osmanlı Devleti'ni uzlaşmaya zorladılar. Hünkâr İskeleyi Antlaşması'na göre, Rusya ile Osmanlı Devleti arasında karşılıklı yardıma dayanan bir askeri işbirliği yapılması öngörülmüştür. Gizli bir maddeyle uzlaşma sağlanmış ve Osmanlı Devleti, Çanakkale Boğazı'nın diğer tüm yabancı devlet gemilerine kapatılmasını kabul etmiştir. Bu antlaşma ile Rusya, Osmanlı Devleti'ni bir bakıma himayesi altına alarak, Karadeniz'e yabancı devlet gemilerinin girmesini engellemiştir (Eltut, 2007).

2.1.4. 1856 Paris Antlaşması

Kırım Savaşı'nı sona erdiren bu antlaşma, Boğazlar'ın tarafsızlığını güvence altına almış ve Rusya'nın Karadeniz'deki askeri varlığını sınırlamıştır. 1856 yılında imzalanan Paris Antlaşması, Rusya'nın Karadeniz'deki donanması yanı sıra ticaret filosunu da sınırlamıştır. Aynı zamanda bu savaş sürecinde Osmanlı Devleti, Fransa ve İngiltere'den aldığı dış borçlarla

Avrupa finans sermayesinin denetimi altına girmiş ve bu ülkeler, devletin dış ticaretine ambargo uygulamışlardır. Bu çatışma, Rusya'nın Osmanlı ticareti üzerindeki etkisinin azaldığına dair bir gösterge olarak ortaya çıkmaktadır (Sarı ve Turan, 2019).

2.1.5. 1878 Berlin Antlaşması:

Bu antlaşma, 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı'nı sona erdirmiştir. Berlin Antlaşması, Rusya'nın Boğazlar üzerindeki etkisini bir kez daha artırmış ve Osmanlı Devleti'nin iç işlerine müdahale etme hakkını güçlendirmiştir. Osmanlı Devleti'nin parçalanma ve dağılma aşamalarından en önemlisi olan bu antlaşma ile İmparatorluk toprak kaybına uğramıştır. Yüzyılın başından beri Osmanlı Devleti'nin toprak bütünlüğünden yana tavır alan İngiltere bu tutumundan vazgeçerek imparatorluğun parçalanması için çaba harcamaya başlamıştır (Armaoğlu, 2014). Ne enteresandır ki 2008'deki Gürcistan-Rusya krizi ve savaşında, Gürcistan'ın "Güney Osetya'ya saldırması" 1877-1878 savaşının 130. yılında, silahlı ve füze taşıyan NATO gemileri Karadeniz'e girerek Gürcistan sınırına demirlemiş ve Rusya'yı tehdit etmiştir. Rusların düşüncesine göre eğer 130 yıl önce İstanbul Rusya tarafından ele geçirilmiş olsaydı, Rusya güney sahillerinden bu şekilde tehdit edilemezdi (Hacısalihoglu, 2020).

3. Avrupa Güçleri ve Boğazlar Üzerindeki Rekabet

Boğazlar bölgesindeki rekabet, 19. yüzyılın ortalarında Kırım Savaşı ile doruk noktasına ulaşmıştır. Osmanlı Devleti, Rusya'nın Karadeniz'deki genişlemesine karşı Batılı güçlerle ittifak kurmuştur. Paris Antlaşması (1856) ile Boğazlar'ın tarafsızlığı ve Rusya'nın savaş gemileri için Boğazlar'dan serbest geçiş hakkının kısıtlanması gibi hükümler, bölgedeki güç dengesini değiştirmiştir. Ancak, 19. yüzyılın sonlarına doğru Osmanlı Devleti'nin zayıflamasıyla birlikte, Boğazlar bölgesindeki rekabet yeniden alevlenmiştir. 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı sonrasında imzalanan Berlin Antlaşması, Rusya'nın Boğazlar üzerindeki etkisini artırmıştır. Bu durum, bölgedeki dengeyi sarsarak Osmanlı Devleti'nin toprak kayıplarına ve içsel zorluklara yol açmıştır (Palmer, 2003). 19. yüzyılın başlarına gelindiğinde, Osmanlı Devleti'nin toprakları üzerinde yer alan Boğazlar, Avrupa güçleri arasında stratejik bir rekabetin odağı haline gelmiştir. Karadeniz ile Akdeniz arasında köprü görevi gören bu su geçitleri, deniz aşırı ticaret rotalarına hâkim olma arzusuyla Avrupa devletlerini çatışmaya sürüklemiştir. Rusya, Boğazlar'ın stratejik önemini, özellikle Karadeniz'e olan çıkışını kontrol etme amacıyla kavramıştır. 18. yüzyılın sonlarına doğru imzalanan Küçük Kaynarca Antlaşması ile Rusya, Karadeniz'de bir takım ayrıcalıklar elde etmiştir. Fakat Rusya'nın Boğazlar hususunda talepleri ısrarla devam etmiştir. Osmanlı Devleti'nin Rusya ile 14 Eylül 1829 tarihinde imzaladığı Edirne Antlaşması, Küçük Kaynarca Antlaşması'ndan sonra imzaladığı en ağır antlaşmadır. Edirne Antlaşması, Rusya'nın İngiltere, Fransa ve özellikle de

Avusturya karşısında kazandığı bir zafer olmuştur. Bu Antlaşma ile Rusya, Hıristiyan Balkan Slavlarının tartışmasız koruyucu durumuna gelmiştir (Tuncer, 2013). Diğer Avrupa güçleri de Boğazlar'da etkili olmak için çeşitli diplomasi ve stratejiler izlemiştir. İngiltere, denizaşırı sömürgelerine ulaşım ve güçlü donanması aracılığıyla deniz trafiğini kontrol etme amacıyla bölgeye odaklanmıştır. 19. yüzyılın başlarında İngiltere, denizaşırı sömürgelerine ulaşım, deniz yollarındaki kontrol ve küresel ticaret ağındaki etkinliğini artırma amacıyla stratejik bölgelerdeki hâkimiyetini sürdürme çabası içindedir. Bu çerçevede Boğazlar bölgesi, özellikle Karadeniz'e erişim noktası olarak, İngiliz diplomasisi için kritik bir öneme sahiptir. Çar Aleksandr ile İmparator Napoleon arasında Tilsit ve Erfurt'ta yapılan görüşmeler sonucunda imzalanan 1807 Tilsit Antlaşması'nın özellikle İngiltere aleyhinde bir mahiyete sahip bulunması Londra'yı Osmanlı ile olumlu ilişkilerini başlatma çarelerini aramaya mecbur etmiştir (Goryanof, 2006). İngiltere'nin Boğazlar politikası, genellikle Osmanlı Devleti ile olan ilişkileri ve bölgedeki güç dengelerini içermektedir. 18. yüzyılın sonlarına doğru imzalanan antlaşmalar ve diplomatik girişimlerle, İngiltere, Boğazlar'ın açık tutulması, serbest geçiş hakkı ve bölgedeki ticaretin güvence altına alınması konularında Osmanlı hükümetiyle antlaşmalar yapma çabasındadır. Kırım Savaşı (1853-1856), Boğazlar bölgesindeki stratejik çıkarların ön plana çıktığı bir dönemdir. İngiltere, Osmanlı Devleti'nin toprak bütünlüğünü ve bağımsızlığını koruma amacıyla Devleti'ne destek vermiştir. Paris Antlaşması (1856), Boğazlar'ın tarafsızlığını güvence altına alarak İngiltere için bir diplomatik başarısıdır. İngiltere, Osmanlı Devleti'ni destekleyerek Rus genişleme politikalarına karşı bir cephede yer almıştır.

Fransa ise Osmanlı Devleti ile ticarete öncü olma hedefi doğrultusunda Boğazlar'da ekonomik çıkarlarını güvence altına almak istemiştir. Boğazlar bölgesi, Fransa için stratejik bir öneme sahipti ve bu dönemde Fransa'nın bölge üzerindeki pozisyonu, genellikle Osmanlı Devleti ile ilişkiler, deniz güvenliği ve ticaret rotalarındaki çıkarlarını koruma amacını yansıtmaktadır. Fransa, deniz yollarının güvenliği ve Akdeniz ile Karadeniz arasındaki ticaret rotalarının korunması için Boğazlar'ın stratejik önemini anlamıştır. Bu nedenle, Osmanlı Devleti ile diplomatik ilişkileri güçlendirmek, Boğazlar üzerinde etkin olma ve ticaret rotalarını kontrol etmek ve Osmanlı Devleti ile stratejik ortaklık kurma çabası içindedir.

Avusturya-Macaristan İmparatorluğu, Orta Avrupa'da geniş bir coğrafi alana sahip iken denizlere kıyası sınırlıdır. Bu nedenle, Karadeniz ve Akdeniz arasındaki stratejik Boğazlar bölgesi, Avusturya-Macaristan için önemli bir coğrafi kilit noktadır. Boğazlar, İmparatorluğun deniz yollarına erişimi ve güvenliği açısından hayati bir rol oynaması nedeni ile Osmanlı Devleti ile karmaşık ilişkilere sahiptir

Alman İmparatorluğu, 1871'de birleşmesinin ardından, kara sınırlarında geniş bir alanı kontrol ediyordu ancak denizlere kıyası sınırlıdır. Bu durum, Almanya'nın denizaşırı ticaret ve askeri etkinlikler için stratejik öneme sahip Boğazlar bölgesine olan ilgisini artırmıştır. Almanya'nın Boğazlar bölgesindeki stratejik çıkarları, Osmanlı Devleti ile olan ilişkileri içeriyordu. Osmanlı Devleti, Boğazlar üzerinde kontrol sahibiydi, bu nedenle Almanya, Osmanlı Devleti ile diplomatik ilişkiler geliştirerek ve ticaret anlaşmaları yaparak bölgedeki etkisini artırmaya çalışmıştır.

Sonuç

Osmanlı-Rus Diplomasisinde Boğazlar bölgesinde yaşanan stratejik kazanım ve güç mücadelesi, Osmanlı Devleti'nin çöküşüne ve bölgedeki dengeyi etkileyen önemli gelişmelere sahne olmuştur. Bu süreç, tarihsel bir döneme damgasını vuran çatışmalar, antlaşmalar ve diplomatik girişimlerle dolu bir evre olarak öne çıkmıştır. Boğazlar, coğrafi konumu itibarıyla stratejik bir geçiş noktası olması nedeniyle hem Osmanlı Devleti hem de Rusya için hayati öneme sahiptir. Rusya, Karadeniz'e açılan ana kapı olan Boğazlar üzerindeki kontrolü ele geçirme çabalarını sürdürürken, Osmanlı Devleti, bu stratejik bölgedeki egemenliğini koruma mücadelesi vermiştir. Osmanlı-Rus savaşları ve antlaşmaları, Boğazlar bölgesindeki güç dinamiklerini belirleyen ana unsurlardan biridir. Kırım Savaşı'nın ardından imzalanan Paris Antlaşması, Boğazlar'ın tarafsızlığını ve serbest geçiş hakkını güvence altına alarak bölgedeki dengeyi bir ölçüde koruma amacını taşımaktadır. Ancak, Berlin Antlaşması ve diğer diplomatik girişimler, Boğazlar üzerindeki güç mücadelesini devam ettirmiştir. Osmanlı Devleti'nin zayıflamasıyla birlikte, Rusya'nın Boğazlar bölgesindeki etkisi artmıştır. Ancak, bölgenin uluslararası önemi ve diğer Avrupa devletlerinin müdahaleleri, tam anlamıyla Rus hâkimiyetini engellemiştir. Boğazlar bölgesindeki güç mücadelesi, Osmanlı Devleti'nin sonunu getirirken, aynı zamanda bölgenin gelecekteki jeopolitik dinamiklerini de şekillendirmiştir. Sonuç olarak, 19. yüzyıl, Boğazlar bölgesindeki stratejik kazanım ve güç mücadelesi, uluslararası ilişkilerin karmaşıklığını ve bölgenin tarihsel önemini yansıtan bir süreçtir. Bu dönem, Boğazlar'ın kaderinin belirlendiği, güç dengelerinin değiştiği ve bölgesel stratejilerin yeniden şekillendiği bir evre olarak tarihe geçmiştir.

Kaynaklar

Armaoğlu, F. (2014). *19. Yüzyıl Siyasi Tarihi 1789-1914*. Timaş Yayınları.

Çaycıoğlu, S. O. (2022). *Çarlık Rusya'nın Kafkas Hattı'nı İnşası ve Kuzey Kafkasya'da Hâkimiyet Kurma Mücadelesi*. *Belleten*, 86 (306), 717-754.

Eltut Kalender, N. (2007). 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı ve İki Ülke Açısından Sonuçları. *38. ICANAS*, Ankara, 119-130.

- Goryanof, S. (2006). *Rus Arşiv Belgelerine Göre Boğazlar ve Şark Meselesi*. Ötüken Neşriyat.
- Gönül, Ö. ve Karaağaç, Y. (2020). *Türk Boğazlarının Geçiş Rejimi ve Ege Denizi'nin Statüsü*. Nobel Yayınları.
- Hacısalihoglu, M. (2020). *19. Yüzyıl Osmanlı-Rus İlişkileri*. Balkar &Tümbifed.
- Kocabaş, S. (2014), *Türkiye'nin Canı Boğazlar*, Bayrak Yayıncılık.
- Korkmaz, T. (2024). Küçük Kaynarca Antlaşması'nı İmzalayan Ahmed Resmi Efendi ve Eserleri. *Selçuk Türkiyat*, (61), 87-104.
- Mustafayev, B. (2013). Cihan Hâkimiyetini Moskoflara Öğütleyen Deli Petro'nun Vasiyetnamesi ve Ermenistan Devletinin Kurulmasında Etkisi. *International Journal of Eurasia Social Sciences / Uluslararası Avrasya Sosyal Bilimler Dergisi*, 4 (11), 17-27.
- Sarı, M. ve Turan, T. (2019). Osmanlı-Rus Ticarî İlişkileri ve Türkiye'deki Rus Markaları. *Journal of International Eastern European Studies*, 1 (2), 367-386.
- Soy, H. B. (2015). 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı'ndan NATO Üyeliğine: Boğazlar Sorunu ve Türkiye'nin Batı ile İttifakı. *Karadeniz Araştırmaları Dergisi*, (45), 181-209.
- Şener, B. (2015). Tarihsel Boyutlarıyla Boğazlar'ın Jeopolitik ve Jeostratejik Önemi. *Karadeniz Teknik Üniversitesi İBBF Uluslararası İlişkiler Bölümü. The Journal of Academic Social Science Studies*, 35, 327-349.
- Şeref, A. (2012). *Tarih Musahabeleri*. Kapı Yayınları.
- Palmer, A. (2003). *Son Üç Yüzyıl Osmanlı İmparatorluğu-Bir Çöküşün Tarihi* (Çev. B. Çorakçı Dişbudak), Türkiye İş Bankası Yayınları.
- Pazarıcı, H. (2015). *Uluslararası Hukuk*. Turhan Kitabevi Yayınları.
- Topsakal, İ. (2016). Tarihi Süreçte Rusya-Türkiye İlişkileri. *Marmara Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 3 (2), 33-53.
- Tukin, C. (1999). *Boğazlar Meselesi*. Pan Yayıncılık.
- Tuncer, H. (2013). *Metternich'in Osmanlı Politikası (1815-1848)*. Kaynak Yayınları.
- Uğur, H. Z. (2016). Türk Boğazlarının önemi ve Montrö Sözleşmesi ile sağlanan denge rejimi. *Uluslararası Afro-Avrasya Araştırmaları Dergisi*, 1 (2), 36-47.